

BACHELOROPPGAVE

Barn som opplever vold i nære relasjoner

av

Kandidatnummer: 27

Marthe Granmo

Sosialt arbeid

BSV5-300

Mai 2016

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

27 Marthe Granmo

JA X NEI__

Innhold

1.0 Innledning.....	4
1.1 Problemstilling og avgrensning	4
1.2 Oppgavens oppbygging	5
2.0 Metode.....	5
2.1 Presentasjon av litteratur og kildekritikk.....	6
3.0 Teori	8
3.1 Hva er vold	8
3.1.1 Vold i nære relasjoner.....	9
3.1.2 Barn som opplever vold i nære relasjoner	10
3.1.3 Mødre utsatt for vold	11
3.2 Traumer	11
3.3 Resiliens.....	12
3.4 Tilknytning	13
3.4.1 Tilknytningsmønstre	14
3.5 Barns handlingsstrategier ved vold i hjemmet	15
4.0 Drøfting	17
4.1 Barn som opplever vold i nære relasjoner og traumer.....	17
4.2 Hvordan blir barns tilknytning påvirket av å oppleve vold i nære relasjoner?.....	19
5.0 Avslutning	21
6.0 Litteraturliste	23

1.0 Innledning

Denne bacheloroppgaven omhandler barn som opplever vold i nære relasjoner og hvordan dette påvirker barn.

Vold i nære relasjoner er et samfunnsproblem (Kyllingmark & Lillevik, 2013). Regjeringen har de senere årene laget en rekke handlingsplaner knyttet til bekjempelse av vold i nære relasjonen. *Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner 2012*, fremhever det at det er en prioritert oppgave for regjeringen å bekjempe og forebygge vold i nære relasjoner (Justis- og beredskapsdepartementet, 2012).

Barn som opplever vold i nære relasjoner har de siste årene blitt synliggjort. Studier viser at volden påvirker barna negativt. Å oppleve vold i nære relasjoner medfører en økt risiko for alvorlige atferdsmessige og psykiske problemer (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014).

Volden gir ikke skader bare i øyeblikket, men er konstant tilstedeværende som en trussel i barnets hverdag. Når volden blir en del av barns tilværelse, så rokker den ved den grunnleggende tryggheten som barn behøver for å kunne utvikle seg på en god måte (Heltne & Steinsvåg, 2011, s. 25).

På bakgrunn av dette synes jeg det er viktig at sosialarbeidere har kunnskap og kompetanse knyttet til vold i nære relasjoner. Sosialarbeidere arbeider med barn og unge på flere ulike arenaer. For å kunne ivareta barn som opplever vold i hjemmet på best mulig måte er det sentralt å ha en forståelse av hvilken innvirkning dette kan ha på barn. Gjennom utdanningen har vi ikke hatt så mye om vold i nære relasjoner, og derfor ønsker jeg å tilegne mer kunnskap og innsikt om dette teamet.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Hvordan blir barn påvirket av å oppleve vold i nære relasjoner?

Jeg har valgt å gjøre noen avgrensninger av problemstillingen, fordi dette er et stort felt med mye forskning og litteratur. Oppgaven gjelder barn som er vitne til vold i hjemmet, og ikke de barn som selv er fysisk utsatt for vold. I oppgavens problemstilling har jeg valgt å bruke betegnelsen oppleve, og ikke vitne til. Dette er for å tydeliggjøre at selv om barn ikke utsettes for fysisk vold selv, så opplever de volden gjennom å eksponeres for den (Heltne & Steinsvåg, 2011). For å få språklig variasjon i oppgaven vil jeg allikevel variere mellom å benytte betegnelsen være vitne til, oppleve, eksponert for vold.

Vold i nære relasjoner finnes i mange ulike varianter. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i at mor er den voldsutsatte og barnets far er voldsutøver. Grunnen til dette er at det foreligger mest forskning knyttet til fedre som utøver vold i nære relasjoner. I oppgaven vil jeg variere mellom å skrive barn som opplever vold i nære relasjoner og barn som opplever vold i hjemmet. Fordi konteksten for der volden utøves er i hjemmet.

Jeg har videre valgt å avgrense oppgaven ved å fokusere på traumer, tilknytning, og barns handlingsstrategier. Jeg ønsker å se om det er noen sammenheng mellom det å oppleve vold og traumer. Tilknytningen er viktig for barnas utvikling, derfor ønsker jeg å se om tilknytningen kan bli påvirket. Til slutt vil jeg undersøke hvordan barn responderer på volden i hjemme, gjennom å se på hvilke handlingsstrategier barn benytter. Handlingsstrategiene barna benytter kan forstås som en måte å mestre situasjonen på. Dette kan bidra til å gi et ytterligere bilde på hvordan vold i hjemmet kan påvirke barn.

1.2 Oppgavens oppbygging

Oppgaven starter med en redegjørelse av den metodiske fremgangsmåten og en beskrivelse av prosessen med å finne litteratur og en generell redegjørelse av litteraturkritikk. Deretter vil jeg presentere studiene og litteraturen jeg har benyttet samt vurdere litteraturen. I teoridelen vil jeg først gjøre rede for sentrale trekk ved vold, vold i nære relasjoner, barn som opplever vold og mødre utsatt for vold. Hensikten er å få en forståelse av hva vold er og hva som skiller vold i nære relasjoner fra annen type vold. Samt danne et grunnlag for å forstå hvordan det å oppleve vold i hjemmet kan påvirke barn. Jeg har valgt å ta med hvordan volden kan påvirke mødre, fordi jeg senere i oppgaven ønsker å drøfte om dette kan få innvirkninger på tilknytningen. Videre i teoridelen vil jeg skrive om sentrale trekk ved traumer, resiliens, barns handlingsstrategier og tilknytning. I drøftingen har jeg valgt å fokusere på traumer og tilknytning. Jeg vil i først drøfte hva som påvirker barns traumereaksjoner og se det i sammenheng med barn som opplever vold i nære relasjoner. Deretter vil jeg drøfte hvordan tilknytningen kan bli påvirket av å oppleve vold i hjemmet.

2.0 Metode

Vilhelm Aubert (1985) definerer metode på følgende måte:

«En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder» (sitert i Dalland 2012, s.111).

Jeg har valgt å benytte litteraturstudie som metode i min bacheloroppgave. Litteraturstudie innebærer at man tar utgangspunkt i eksisterende kunnskap (Dalland, 2012). Det skilles mellom kvantitative og kvalitative metoder. Denne oppgaven har en kvalitativ tilnærming. Kvalitativ tilnærming innebærer å gå i dybden på et felt og har som formål å få frem sammenheng og helhet (Dalland, 2012, 113). Ifølge Dalland (2012) så er hensikten med de kvalitative metodene å fange opp opplevelse og mening som det ikke er mulig å måle eller tallfeste (Dalland, 2012, s. 112).

Årsaken til at jeg har valgt å benytte litteraturstudie er at det foreligger mye kunnskap og forskning om barn som opplever vold i nære relasjoner. Den eksisterende kunnskapen er derfor nok til å kunne belyse min problemstilling.

I prosessen med å finne forskningslitteratur har jeg søkt i forskjellige databaser, både norske og internasjonale. Jeg har benyttet Academic Search Premier, Oria, ProQuest Medical Collection og google scholar. Et utvalg av søkeordene jeg har brukt er: “children witnessing partner violence”, “Children exposed to domestic violence”, “Barn vitne til vold”, “Vold i nære relasjoner”. I prosessen med å finne forskningslitteratur har jeg vært opptatt av å kvalitetssikre forskningen, og har i hovedsak benyttet forskning som er fagfellevurdert. At forskningen er fagfellevurdert betyr at forskningen er vurdert og godkjent av andre eksperter innenfor samme fagfelt (Dalland, 2012, s. 78).

Dalland (2012) fremhever at i arbeidet med å finne kilder, så er det viktig å være kritisk til kildene. Kildekritikk innebærer å vurdere de kildene som brukes. Det må både vurderes om kilden er relevant for oppgaven og kvaliteten på kilden. Det handler å om å finne den litteraturen som best kan belyse oppgavens problemstilling og om å redegjøre for litteraturen man har benyttet i oppgaven sin (Dalland, 2012, s. 63-68).

I neste del av oppgaven vil jeg presentere studiene jeg har benyttet i min oppgave og gjøre en vurdering av kvaliteten på kildene og om de har relevans for min problemstilling. Samt at jeg vil presentere de mest sentrale bidragsyterne i min oppgave.

2.1 Presentasjon av litteratur og kildekritikk

Jeg har benyttet tre ulike studier for å kunne belyse min problemstilling.

Det første studiet jeg brukte er: *The effects of domestic violence on the stability of attachment from infancy to preschool* av Alytia A. Levendosky , G. Anne Bogat , Alissa C. Huth-Bocks , Katherine Rosenblum & Alexander von Eye (2011). Studien undersøker hvordan stabiliteten

av tilknytningen hos barn i alderen 1-4 år kan påvirkes av risiko forhold i familien. Det er tre riskfaktorer som ble vektlagt i studiet. Det var lavinntekt, depresjon hos mor og partnervold hvor mor er den voldsutsatte. Dette var et longitudinelt forskningsprosjekt, som omfattet 150 kvinner og deres barn, 72 gutter og 78 jenter. Jeg valgte denne studien fordi jeg i oppgaven ønsker å se om tilknytningen kan bli påvirket av at barn opplever vold i hjemmet. En svakhet ved denne studien i forhold til min problemstilling er at den ser på flere risikoforhold enn bare partnervold. Men siden en egen del av funnene kun fokuserer på sammenhengen mellom grad av partnervold og tilknytningskvalitet, så anser jeg den som relevant for min oppgave. Jeg vurderer det også som en styrke at forskningen er fagfellevurdert og at det er et longitudinelt studie.

Det andre studiet jeg har benyttet er: *Trauma Symptoms in Preschool-Age Children Exposed to Domestic Violence* av Alytia A. Levendosky, Alissa C. Hutch-Bocks, Michael A. Semel og Deborah L. Shapiro (2002). Studien undersøker sammenhengen mellom eksponering av vold i hjemmet og traumesymptomer for barn mellom 3-5 år. Studien omfattet 62 barn og deres mødre. Studien var relevant for min oppgave, fordi jeg ønsket å undersøke om det er noe sammenheng mellom å oppleve vold i hjemmet og traume. Studien er fagfellevurdert og dette styrker derfor validiteten.

Det tredje studiet jeg brukte i oppgaven fant jeg i boken: *Vold i hjemmet – barns strategier* av Carolina Øverlien (2012). Boken bygger på en forskningsstudie om barn på krisentre og barn som opplever vold, og er en fortsettelse av hennes tidligere studier. Studien omhandler barn som opplever vold i hjemmet, og barn sine handlingsstrategier. Formålet med denne studien var å forstå barn som opplever vold i hjemmet. Samt å belyse deres handlingsstrategier før, under og etter voldshendelsen, og hvordan disse handlingene kan forstås. Studien ser også på andre forhold. Deriblant hvilke erfaringer barn har i møte med skole, barnevern og politi. Jeg har valgt å se på funnene knyttet til barns sine handlingsstrategier før, under og etter voldsepisoden, og kommer derfor ikke til å presentere de andre aspektene ved studien. Fordi det er disse funnene som er relevant for min oppgave. Studien omfattet 25 barn og unge i alderen 8-20 år, som har til felles at de alle har hatt opphold på krisesenter på grunn av vold i hjemmet. Barna i studien har hatt ulike voldserfaringer. Studien omfatter både barn som selv har vært utsatt for fysisk vold i hjemmet av far/stefar, og barn som har vært vitne til at far/stefar har utsatt deres mødre for vold. Voldsutøver er i alle tilfeller far/stefar og ikke mor. Omfanget av volden som barna opplever varier. En svakhet ved studien i forhold til min oppgave er at den også omfatter barn som har vært direkte utsatt for vold selv. Jeg kunne

heller ikke se at studien er fagfellevurdert. Men jeg fant at Carolina Øverlien er fil. dr. og forsker II ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, og har i flere år forsket på barn og vold i nære relasjoner (Øverlien, 2012) Jeg anser derfor hennes forskning som troverdig.

I resten av oppgaven har jeg benyttet både primærlitteratur og sekundærlitteratur.

Primærlitteratur er den opprinnelige kilden, og ved å benytte primærlitteratur så sikrer en seg mot å videreføre andre sine feiltolkninger (Dalland, 2012, s. 86-87).

De mest sentrale forfatterne i oppgaven min er Per Isdal som har skrevet boken, *Meningen med volden*. Arve Dyregrov som har skrevet boken, *Barn og Traumer*. Videre så har boken *Barn som lever med vold i familien* av Unni Heltne og Per Øystein Steinsvåg vært sentral i oppgaven. Jeg har også valgt å benytte regjeringens, *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017*, som jeg anser å være relevant for min oppgave.

3.0 Teori

3.1 Hva er vold

Det finnes mange ulike definisjoner på hva vold er. I oppgaven har jeg valgt å ta utgangspunkt i Per Isdal (2000) sin definisjon av vold:

Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil (Isdal, 2000, s. 36).

Ifølge Isdal (2000) så er vold handlinger som skader, skremmer eller krenker en person. Og gjennom å benytte disse handlingene så kan voldsutøveren påvirke den utsatte sin atferd. Vold kan dermed forstås som en form for makt, og kan både benyttes for å bevare eller oppnå makt (Isdal, 2000, s. 76). Isdal (2000) betrakter vold som en funksjonell handling, gjennom at handlingen er målrettet siktet inn på å påvirke andre mennesker (Isdal, 2000, s. 36).

Isdal (2000) har delt begrepet vold inn i fem ulike deler. Disse er fysisk vold, seksuell vold, materiell vold, psykisk vold og latent vold. I henhold til at oppgaven tar utgangspunkt i barn som er vitne til vold i hjemmet, vil jeg se nærmere på fysisk vold, psykisk vold, latent vold og materiell vold. For å kunne få en forståelse av hvilken type vold barna eksponeres for. Fysisk vold innebærer bruk av fysisk makt. Det kan dreie seg om slag, spark, lugging osv. Gjennom

disse handlingene påfører du noen smerte. Den psykiske volden kan komme til uttrykk blant annet gjennom trusler, kontroll, sjalusi og emosjonell vold. Isdal (2000) trekker frem at vold benyttes for å kunne mestre egne følelser gjennom å gjøre noe med andre. Materiell vold kan omfatte å gjøre skade på inventar i huset, for eksempel å knuse noe for å krenke eller skremme den andre parten. For barn som vokser opp i familier der det ofte benyttes materiell vold kan det oppleves som et minefelt, man vet aldri når det skjer igjen. Latent vold innebærer å gå i frykt for at en voldsepisode skal oppstå. Frykten for at en ny voldsepisode skal oppstå kan være veldig belastende, og kan medføre stress. Videre kan dette påvirke de utsattes sin atferd ved at de skaper seg strategier for å unngå å trigge ny vold. Dermed er volden alltid tilstedeværende, fordi muligheten for en ny voldsepisode alltid er til stede (Isdal, 2000, s. 43-67).

Vold kan variere i omfang. Det skilles mellom episodisk og gjentakende vold. All vold medfører en risiko for skade, men den gjentakende volden utgjør kanskje den største faren (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014, s. 5).

3.1.1 Vold i nære relasjoner

Når volden skjer i hjemmet, medfører dette til at faren befinner seg i hjemmet. Voldsutøveren som skulle vært en base for trygghet og støtte blir dermed en trussel. Konsekvensene for parten som blir utsatt for vold, og for barn som opplever vold i hjemmet er alvorlig. Volden medfører ikke bare fysiske skader, men kan også føre til psykisk uhelse (Meld. St. 15(2012-2013), s.11)

Vold i nære relasjoner skiller seg fra annen former vold. Der annen vold ofte har en voldsutøver som er fremmed for offeret og er en engangshendelse, skjer vold i nære relasjoner ofte bak lukkede dører, er repeterende og menneskene som berøres er betydningsfulle for hverandre. Denne formen for vold innebærer dermed mer kompleksitet, siden offer og gjerningsmann kjenner hverandre og er i nær relasjon (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014, s. 11). Og fordi volden kommer fra et menneske som egentlig skulle uttrykt omsorg og varme (Kyllingmark & Lillevik, 2013, s. 56).

Voldsspiralen introdusert av Lenore Walker (1979) viser til at vold i familien har ulike faser og hvordan dette kan påvirke familiedynamikken (referert i Heltne & Steinsvåg, 2011, s. 152). Fasene er delt inn i perioden før en ny voldsepisode, voldsepisoden og tiden etter. Fasen før en ny voldsepisode kan være preget av at voldsutøver blir mer hissig, taus eller mistenksom. Partner og barn vil ense at stemningen har endret seg og vil forsøke med ulike strategier og

unngå å trigge voldsutøver. Forsøkene kan medføre at voldsutøver blir ytterligere stresset og hissig. Barna forholder seg til situasjonen ved å observerer og tolker atferden, og legger merke til tegn på endringer i voldsutøvers atferd. Dette medfører at både følelsene, tankene og kroppen er ekstra aktivert. Neste fasen er selve voldsepisoden. Den innebærer at voldsutøveren mister kontroll og utøver vold. Barna og utsatt forelder vil i denne fasen være opptatt av å finne strategier som kan dempe voldsutøverens atferd. Deretter kommer fasen etter selve voldshendelsen. I tiden etter voldshendelsen kan voldsutøveren være ekstra omsorgsfull, gjennom å blant annet kjøpe gaver og finne på hyggelige ting. Mange vil også gi uttrykk for at de aldri skal være voldelige igjen (Heltne & Steinsvåg, 2011, s. 152). Voldsspiralen viser dermed til at volden har en tilstedeværelse også utover selve voldsepisoden. Dette kan knyttes opp mot det som Isdal (2000) betegner som den latente volden.

Vold i nære relasjoner skaper noen spesielle utfordringer. Det kan oppleves belastende å anmelde, og dette kan medføre at den utsatte velger å skjule volden for omgivelsene. Dermed blir det vanskelig å avdekke og hindre volden, samt å iverksette hjelpetiltak for de berørte partene (Meld. St. 15(2012-2013), s.11)

3.1.2 Barn som opplever vold i nære relasjoner

Å være vitne til vold er betegnet som en form for psykisk vold. Den psykiske volden kan være skremmende og skadelig. Det representerer en trussel både direkte og indirekte. Det spesielle ved vold som finner sted i familier, er at den eksisterer innenfor omsorgssystemet hos barnet (Heltne & Steinsvåg, 2011, s. 18-19). Barn kan oppleve volden gjennom forskjellige måter. Det kan være gjennom å se og/eller høre at en av foreldrene blir utsatt for vold. Eller de kan oppleve konsekvensene av volden gjennom materielle skader, blåmerker eller andre typer skader. Videre så kan det være å bevitne psykiske reaksjoner som en foreldre har fått etter å ha blitt utsatt for vold. Det er vanskelig for barn å unngå volden når den eksisterer i hjemmet. Dette medfører at barna blir sårbare, fordi de har mindre handlingsrom enn voksne (Meld. St. 15(2012-2013), s.27)

Omsorgssituasjonen for barn som opplever vold i hjemmet innebærer stor risiko for at de blir engstelige, og kan medføre redusert helse og livskvalitet også senere i livet. Å oppleve vold i hjemmet har de samme skadevirkningene som det å bli utsatt for vold (Meld. St. 15(2012-2013), s.13). Det utgjør en risiko for å utvikle alvorlige psykiske og atferdsmessige problemer. Men det er flere faktorer som påvirker omfanget av skadene barnet får. Dette

gjelder alvorlighetsgraden av volden, hvor ofte den utøves, hvor nær barnet er til volden og om det er andre voksne som kan fungere som beskyttelsesfaktorer for barnet (Meld. St. 15(2012-2013), s.27- 28).

3.1.3 Mødre utsatt for vold

Når er kvinne utsettes for fysisk vold av partneren gjentatte ganger, er det risiko for at hun over tid utvikler symptomer som samsvarer med posttraumatisk stressforstyrrelse.

Voldsutsatte kvinner står også i risiko for å utvikle angst og depresjon (Saunders, referert i Johannesen & Simonsen, 2011, s. 108). Eriksen, Heltne & Steinsvåg (2011) referer til Levendosky & Graham-Berman (2000a) sin forskning som viser at mellom 40% til 84% av voldsutsatte kvinner oppfyller diagnose kravene på posttraumatisk stressforstyrrelse (referert i Eriksen et al., 2011, s. 82).

Dyregrov (1999) skriver at voldsutsatte kvinner kan ha problemer knyttet til konsentrasjon, søvnvansker og at de kan være i konstant alarmberedskap. Videre kan de slite med skam og skyldfølelse (referert i Johannesen & Simonsen, 2011, s. 108).

3.2 Traumer

Barn som opplever vold i hjemmet vil ofte være vitne til hendelser av alvorlig karakter. Jeg ønsker derfor å se nærmere på traumeteori for å få innsikt i hva traumer er, og hvordan de kan påvirke barnets videre utvikling.

Dyregrov (2000) beskriver begrepet traume som en overveldende, ukontrollerbar hendelse som medfører en ekstraordinær psykisk påkjenning for vedkommende som utsettes for hendelsen (Dyregrov, 2000, s. 11).

Ifølge Leonore Terr (1991) kan det skilles mellom to ulike former for traumesituasjoner. Type 1 traumer dreier som om enkelthendelser, som for eksempel en ulykke, voldtekt eller et dødsfall som skjer plutselig. Type 2 traume omfatter gjentagende hendelser, for eksempel mishandling, krig eller seksuelle overgrep (referert i Dyregrov, 2000, s. 12). Som nevnt tidligere kjennetegnes vold i nære relasjoner ofte av repeterende voldshandlinger, og kan dermed betegnes som type 2 traume. Hvordan barn responderer på den traumatiske hendelsen vil i stor grad avhenge av om det dreier seg om en enkeltepisode, eller de opplever gjentagende traumatiske hendelser. For at et barn skal bli traumatisert så trenger ikke barnet selv å være offeret. Å være vitne til hendelser med alvorlig karakter, slik som det å oppleve vold i hjemmet, kan også betegnes som en traumatisk opplevelse (Dyregrov, 2000, s. 13). Å

være vitne til at far utsetter mor for vold, representerer en trussel om tap av omsorgsperson. Samtidig som barnets grunnleggende behov for trygghet og omsorg blir truet. Videre så kan vissheten om at far kommer til å utøve vold mot mor igjen, skape konstant utrygghet, redsel og uforutsigbarhet i barnets hverdag (Dyb & Stensland, 2016, s. 48).

Traumer i barnealderen kan påvirke barnets utvikling på flere områder. Dette gjelder i hovedsak for barn som er utsatt for gjentatte traumatiske hendelser over tid. Men det er også påvist at enkelthendelser kan medføre langtidsvirkninger på barnets utvikling (Dyregrov, 2000, s. 37). Forskning de senere årene har vist at traumatiske opplevelser i barndommen kan påvirke barnets følelsesregulering, selvtillit, læringsevne og relasjoner til andre mennesker. Evnen til å mestre, personlighetsviklingen, og barnets syn på tilværelsen og fremtiden kan også bli påvirket. Men det er samtidig viktig å påpeke at de fleste barn har en relativt normal utvikling på tross av at de har opplevd traumatiske hendelser (Dyregrov, 2000, s. 37) På bakgrunn av dette vil jeg se nærmere på begrepet resiliens.

3.3 Resiliens

Begrepet resiliens er sentralt innen forskningen om barn som lever med vold i hjemmet (Øverlien, 2012, s. 36). Resiliens innebærer at barn har en god psykososial fungering til tross for at de har blitt utsatt for risiko (Borge, 2010, s. 11). Dette kan sees i sammenheng med det Dyregrov (2000) trekker frem, at på tross av at barn har opplevd traumatiske situasjoner, så utvikler de fleste barn seg innenfor det normale. Resiliensbegrepet blir derfor viktig å belyse når enn ser på barn som opplever vold i hjemmet. Borge beskriver familiebasert risiko og trekker blant annet frem disharmoniske ekteskap, alvorlige krangler, omsorgssvikt og mishandling som risikoforhold (Borge, 2010, s. 54-55). Kvaliteten på relasjonen og samspillet mellom foreldre og barn har betydning for effekten av risikoen. Dersom relasjonen er preget av dårlig kontakt, lite oppmuntring og engasjement i barnet kan det redusere barnets selvbilde og medføre at det blir vanskeligere å håndtere risiko (Borge, 2010, s. 62). For barn som vokser opp med vold i hjemmet kan det sterke båndet til omsorgsgiver være redusert ifølge Holt et al., (2008) Dette medfører dermed til at barnet mister en viktig støtte (sitert i Øverlien 2012, s. 40).

Jennifer Jenkins og Majorie Smith har forsket på hva som er resiliensfremmende for barn som vokser opp i disharmoniske familier. I sitt studie fant de to sentrale beskyttelsesfaktorer. Den ene var en god relasjon enten til den ene av forelderen eller en av søsknene. Den andre beskyttelsesfaktoren var evnen til å aktivt overse og holde seg unna problemene. Å besøke en

venninne eller voksen for å komme bort fra problemene bidro til å fremme resiliens. (referert i Borge, 2010, s. 71-73). Dette støttes også av Masten (2007) som viser til at forhold som god tilknytning til en omsorgsgiver, gode vennskapsforhold og sosialt støtte er faktorer som er resiliensfremmende (referert i Øverlien, 2012, s. 39). Kunnskap om hvilke faktorer som har betydning for utviklingen av resiliens hos barn som vokser opp i disharmoniske hjem er viktig, fordi disse faktorene kan medvirke til at barn utvikler en god fungering på tross av familiær risiko.

3.4 Tilknytning

Her ønsker jeg å se nærmere på hva tilknytning er, ulike tilknytningsmønstre og hva som påvirker tilknytningskvaliteten.

Tilknytning er den spesielle kontakten og det følelsesmessige båndet som dannes mellom barnet, mor, far eller andre nære omsorgspersoner, og er en viktig faktor for utviklingen av barnets selvoppfatning, trygghet og tillit. (Håkonsen, 2011, s. 38). Barns tilknytning til omsorgsgiver består av både tanker, følelser, forestillinger og handlingsberedskap (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 62). Bowlby (1969) mente at tilknytning kunne forstås som barnets motivasjon for å søke beskyttelse og trøst hos tilknytningspersonen når det føler seg redd eller engstelig, enten på grunn av atskillelse fra tilknytningsperson eller ved at noe i barnets nære miljø skaper frykt og engstelse for barnet (referert i Moe, Slinning & Hansen, 2010, s. 286). I følge Bowlbys teori er motivasjonen for å søke nærhet til tilknytningspersonen når barnet er redd medfødt og biologisk styrt (referert i Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 63). For å oppnå nærhet med sine omsorgspersoner benytter barnet tilknytningsatferd. Dette er blant annet blick, smil og gråt. Tilknytningsatferd kan dermed forstås som barnets strategier for å påkalle omsorgsgiver, slik at de kan støtte og trøste barnet (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 63). Kvaliteten på tilknytningen påvirkes av hvordan omsorgsgiver responderer på barnets tilknytningsatferd. Det som har betydning er hvor fysisk og emosjonelt tilgjengelig omsorgsgiver er. At omsorgsgiver er sensitiv for barnets signaler og responderer slik at barnet føler seg ivaretatt. Samt at omsorgsgiver aksepterer barnets behov (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 63). Videre så er det viktig med stabilitet og kontinuitet i omsorgen (Bunkholdt, 2000, s. 175). Basert på erfaringene som barnet gjør seg i tilknytningsprosessen så danner barnet seg indre arbeidsmodeller. Indre arbeidsmodeller inneholder forestillinger som barn gjør seg om seg selv og om andre mennesker (Bunkholdt, 2000, s. 187).

3.4.1 Tilknytningsmønstre

Mary Ainsworth er en sentral bidragsyter innenfor tilknytningsteori. Hun er særlig kjent for hennes studie av barns tilknytningsatferd. Hun observerte spedbarn mellom 12 og 18 måneder sin reaksjon på atskillelse og gjenforening med sine omsorgsgivere. Ut i fra denne studien kjent som «the strange situation» klassifiserte Ainsworth tre ulike former for tilknytning. Disse omtalte hun som trygg, unnvikende og ambivalent (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 65). Senere så tilføyde Main og Soloman (1986) en fjerde kategori, kjent som desorganisert tilknytning (referert i Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 66). Her vil jeg beskrive hva som kjennetegner de ulike tilknytningsstilene.

Barn med trygg tilknytning kjennetegnes av at barnet kan benytte foreldrene som en trygg base. Det innebærer at foreldrene er tilgjengelige når barnet trenger trøst og støtte. Barn med trygg tilknytning har opplevd omsorgsgivere som er sensitive for barnets signal og som responderer kjærlig når barnet trenger støtte og beskyttelse (Hart & Schwartz, 2009, s. 79). Studien til Ainsworth viser at disse barna responderer med uro ved atskillelse fra omsorgsgiver og reagerer med glede ved gjenforening (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 65)

Barn med unnvikende tilknytning har opplevd omsorgsgivere som har vært lite tilgjengelig og som har vist liten sensitivitet på barnets signaler. Disse barna utvikler derfor liten tro på egen verdi og forventningene om å bli tatt vare på er lave. De negative erfaringene vil kunne prege deres syn på omgivelse, og de vil ofte trekke unna andre mennesker (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 66) Studien til Ainsworth fant at disse barna viser lite respons ved atskillelse fra omsorgsgiver og de vil ofte ikke ta kontakt med omsorgsgiver ved gjenforening (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 65)

Barn med ambivalent tilknytning kjennetegnes av at de har erfart en skiftende omsorg fra omsorgsgiverne. Foreldrene har både vært tilgjengelig og fraværende mot barnet. Disse barna har erfart at både foreldrenes fysiske og psykiske nærvær er varierende. I studien til Ainsworth kom det frem at barn med ambivalent tilknytning veksler mellom å avvise og å klamre seg fast til omsorgsgiver (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s.65-66).

Barn med desorganisert tilknytning kjennetegnes av at de har vokst opp i hjem med høy grad av uforutsigbarhet De kan ha erfaring med at omsorgsgiver er voldelig og skremmende. De kan derfor ofte vise frykt og forvirring i sin tilknytningsatferd (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 66).

3.5 Barns handlingsstrategier ved vold i hjemmet

Barn som opplever vold i hjemmet benytter ulike strategier i forkant, under og etter en voldsepisode (Øverlien, 2012). Øverlien (2012) fremhever at barn som opplever vold i hjemmet er handlende aktører. For å få en større forståelse av hvordan det å oppleve vold i hjemmet påvirker barn, ønsker jeg å se på barn sin handlingsstrategier ved vold i hjemmet.

Det er ikke bare under selve voldsepisoden at volden påvirker barna. Barn som vokser opp i hjem hvor den ene forelderen utøver vold mot den andre forelderen til barnet, opplever at volden alltid er tilstedeværende. Dette gjelder også i perioder hvor stemningen i huset er god. Barna forbereder seg på neste voldsepisode og de finner forskjellige strategier som forebygger og forhindrer ny vold (Øverlien, 2012, s. 108). Dette kan forstås som en måte å mestre situasjonen på (Øverlien, 2012). Barns mestringsbehov komme tydelig frem i familier med omsorgssvikt (Kvello, 2008a, s. 458). Å mestre er noe alle barn har behov for. Men i familier hvor barnet utsettes for omsorgssvikt, for eksempel det å oppleve vold i familien, så kan mestringen handle om å overleve i en truet situasjon. Mestring blir dermed overlevelsesstrategier. Dette kan dermed få konsekvenser for den følelsesmessige, kognitive og sosiale utviklingen, fordi barnet benytter masse krefter og energi for å mestre truende situasjoner. Hvilke overlevelsesstrategier barn utvikler avhenger av flere forhold. Når omsorgssvikten setter inn og hvordan den kommer til uttrykk, men også trekk ved barn, som barnets temperament, sensitivitet og kognitive kapasitet (Kvello, 2008a, s. 459).

Øverlien (2012) fant i sin studie av barn og unge som opplever vold i hjemmet en rekke ulike handlingsstrategier som barn benytter. En strategi som flere av barna i studien til Øverlien (2012) benyttet var å invitere med seg venner hjem på besøk (Øverlien, 2012, s. 104). Mange av barna opplevde også at deres tilstedeværelse i hjemmet kunne motvirke nye voldsepisoder. Dette medførte at flere av barna opplevde søvnmangel, fordi de satt sent oppe. Søvnens kunne også bli preget av uro, fordi de ligger og lytter etter lyder. Barna i studien bruker mye krefter på å «passe på mor». Dette innebar blant annet å finne strategier slik at de kunne være i nærheten av moren, selv når de egentlig skulle vært på skolen eller deltatt på aktiviteter. En av barna i studien dikter opp fysiske plager, for å kunne være hjemme å passe på moren (Øverlien, 2012, s. 105-106). Enkelte av barna i studien opplevde at de har en stor rolle i å forebygge nye voldsepisoder, og at deres tilstedeværelse i hjemmet kan virke avvergende (Øverlien, 2012, s. 107). Mens andre barn opplevde at deres nærvær forverret situasjonen og kunne virke provoserende. Deres strategi var derfor å holde seg borte (Øverlien, 2012, s. 114).

Barna benytter en rekke ulike strategier for å dempe spenningen i huset, når de merker at en ny voldsepisode kommer til å skje. To av barna i studien forteller at for å redusere farens sinne så lar de han snakke ut frustrasjonen sin med dem. En av barna fortalte også at hun latet som om at hun var enig med faren i at moren hadde feil. Dette bidro til å dempe den aggressive stemningen. Men samtidig så kan det tenkes at dette oppleves som emosjonelt belastende for barna (Øverlien, 2012, s. 110-111). Andre strategier som kom frem i studien var å snakke negativt om moren, innrømme ting som ikke stemte, og ta på seg skylden. Disse strategiene ble benyttet for å roe ned situasjonen, slik at det ikke skulle eskalere til utøvelse av vold (Øverlien, 2012, s. 112).

De fleste barn og ungdommer i studien griper aktivt inn og forsøker å stanse volden. Strategiene som benyttes er å gå mellom de voksne fysisk, verbalt og ved å benytte ulike hjelpemidler (Øverlien, 2012, s. 119). Øverlien beskriver at en del barn og unge tar på seg rollen som buffer, for å forhindre eller dempe volden. Det innebærer at barn og unge fysisk skiller voldsutøveren og moren ved hjelp av sin egen kropp. De blir dermed stående som levende skjold (Øverlien, 2012, s. 122-123). Dette innebærer dermed en risiko for at de selv kan utsettes for vold. Men Øverlien (2012) fant at voldens alvorlighetsgrad har betydning for om barn går mellom under voldsepisoden, og at alvorlighetsgraden også kan ha innvirkning på barn sine handlingsrom (Øverlien, 2012, s. 194). Andre forhold som også har innvirkning er blant annet styrken på relasjonen til voldsutøver og barnets alder (Øverlien, 2012).

Andre strategier som barn benyttet handlet om å finne måter og å beskytte seg selv og/eller søsknene sine både emosjonelt og fysisk. Dette innebærer ofte at barna fjerner seg fra stedet der volden utøves. For de yngste barna i studien var det å leke og reise bort til venner viktige strategier. En eldre jente i studien beskrev at hun prøvde å distansere seg fra volden ved hjelp av musikk, slik at hun slapp å overhøre lyden av vold. Studier viser at blant barn og unge som opplever vold i hjemmet er lyd fra tv, CD-spiller eller dataspill vanlige strategier (Øverlien, 2012, s. 128-129). Flere barn og unge i studien tilkalte også hjelp for å stoppe volden (Øverlien, 2012, s. 131).

Volden er ikke over for barn etter at voldsepisoden har stoppet. Barn benytter også ulike strategier for å håndtere tiden etter voldshendelsen. I Camilla Øverlien (2012) sin studie så var det særlig to strategier som barna benyttet. Den ene strategien er at barna på ulike måter forsøker å hjelpe, støtte og trøste moren. Moren støttes ved at de trøster henne når hun gråter og kommer med forslag til løsninger på problemene. Den andre strategien er å ta igjen eller ta

hevnet overfor voldsutøveren, for alt han har utsatt dem for (Øverlien, 2012, s. 143). En av barna i studien opplevde at morens kjæreste utsatte moren for partnervold. Når forholdet tok slutt, hevnet han seg ved å knuse rutene til morens ekskjæreste tre ganger (Øverlien, 2012, s. 142). Slik jeg forstår det så kan det å hevne seg på voldsutøveren være en måte å ta igjen kontrollen og makten på. Barn som opplever vold bærer ofte med seg erfaringer som handler om maktesløshet og det å kjenne seg avmektige (Aschjem, Sanna, & Steinsvåg, 2011, s. 37).

4.0 Drøfting

4.1 Barn som opplever vold i nære relasjoner og traumer

I teoridelen har jeg beskrevet hva traumer er og sett på hvilke konsekvenser det kan ha for barnets utvikling. I drøftingen vil jeg trekke inn forskning på barn som opplever vold og traumer for å kunne belyse problemstillingen ytterligere. For å få en utvidet forståelse av barn som opplever vold i hjemmet og traumer så ønsker jeg å drøfte ulike forhold som kan påvirke barnets traumereaksjon og se dette i sammenheng med barn som opplever vold i nære relasjoner. Jeg har valgt å se på situasjonsforhold, forhold ved barnet og omsorgsmiljøet.

En studie gjennomført av Alytia A. Levendosky, Alissa C. Hutch-Bocks, Michael A. Semel og Deborah L. Shapiro (2002) fant sammenheng mellom det å være vitne til vold og symptomer på traumer. Alle barna i studien som hadde vært vitne til vold viste minst et symptom på traume. Videre så fant de også at barn som ikke var direkte vitne til hendelsen også viste tegn på traumesymptomer. De vanligste symptomene på traumer blant barna i studien var hyperaktivering og gjenopplevelse av traume (Levendosky et al., 2002).

Det er flere faktorer som kan virke inn på barnets reaksjon på traumer. Dyregrov (2000) viser til ulike forhold som kan påvirke barnets traumereaksjoner. Dette omfatter situasjonsforhold, forhold ved barnet og forhold ved omsorgsmiljøet. Situasjonsforhold dreier seg blant annet om barnet var forberedt før hendelsen inntraff, styrken i hendelsen, og hvor vanskelig hendelsen var å forholde seg til og forstå for barnet. Styrken i hendelsen innebærer blant annet hvor nært barnet var, intensiteten i inntrykkene samt hvilken grad av trussel som barnet opplevde. (Dyregrov, 2000, s. 85). Når barn er vitne til at far utøver vold mot mor, så vil det kunne tenkes at situasjonsforholdene er ekstra belastende. Både fordi volden foregår i hjemmet, men også fordi det er barnas nærmeste omsorgsgiver som utsetter den andre for vold. For barn som opplever gjentatte voldshendelser i hjemmet kan uro og angsten blir forsterket (Aschjem et al., 2011, s. 37). Fusco og Fantuzzo (2009) fant i sitt studie av barn

som opplever vold i hjemmet, at 95% av barna hadde sett volden samt at 75% av disse barna hadde en aktiv rolle under voldshendelsen (referert i Øverlien, 2012, s. 28). Dette innebærer dermed at barna kommer veldig nært innpå voldshendelsen, og ifølge Dyregrov (2000) så kan nærhet til hendelsen være en faktor som kan medvirke til å påvirke barnets traumereaksjon. Men samtidig så kan det være variasjoner i forhold til graden av volden som utøves, som også har betydning ifølge Dyregrov (2000).

Ifølge Dyregrov (2000) vil også hvordan foreldrene forholder seg i situasjonen kunne påvirke barnet. Dersom barn opplever en alvorlig hendelse hvor foreldrene er trygge og rolige, kan det være at barnet ikke opplever hendelsen som traumatisk. Men dersom foreldrene er svært urolige og utrygg i samme situasjon, kan situasjonen oppleves som traumatisk (Dyregrov, 2000, s. 12). For å se dette i sammenheng med barn som opplever vold i nære relasjoner, så viser Kvello (2010) til at når far utøver vold mot mor, er barnets primære tilknytningsperson skremt og den sekundære tilknytningspersonen livsfarlig (Kvello, 2010, s. 285). Dette kan ifølge Main og Hesse (1990) representere en konflikt for barnet fordi foreldrene er både løsningen og opphavet til frykt samtidig (referert i Torsteinson, 2011, s. 72). Når barnet over en lengre periode opplever en sterk følelsesmessig uro uten å ha noen å søke støtte og trygghet hos, kan graden av aktiveringsnivået hos barnet bli så høyt at for å unngå å bli emosjonelt hyperaktivert må barnet dissosiere (Torsteinson, 2011, s. 72).

Dyregrov (2000) trekker frem at barnets personlighet også er viktig i forhold til hva som påvirker traumereaksjoner. Amirkan, Risinger & Swickert (1995) har gjennom forskning funnet at barn med utadvendt personlighet ser ut til å mestre kritiske hendelser bedre enn barn som er innadvendte (referert i Dyregrov, 2000, s. 86). Men samtidig så kan det være en risikofaktor, fordi et barn som er utadvendt kan oppsøke situasjoner som gir større eksponering for fare (Dyregrov, 2000, s. 86). Barnets psykiske helse vil også være av betydning. Ifølge Belter & Shannon (1993) så vil barn som strever med psykiske problemer når hendelsen skjer, befinne seg i en særlig risikogruppe (referert i Dyregrov, 2000, s. 87). Men det er samtidig viktig å påpeke at enkelte barn utvikler seg godt på tross av at de utsettes for risikoforhold. Dette kan både henge sammen med genetisk betingende forhold ved barnet og forhold ved miljøet (Kvello, 2010, s. 156). Derfor vil det også kunne være variasjoner i hvordan barn påvirkes av å oppleve vold i nære relasjoner.

Det siste forholdet omfatter omsorgsmiljøet. Dyregrov (2000) skriver at i enkelte tilfeller så er det medlemmene i familien som selv utøver de traumatiserende handlingene (Dyregrov, 2000,

s. 87). Dette er situasjonen for barn som opplever vold i nære relasjoner. Bowlby hevder at den alvorligste formen for psykiske overgrep et barn kan oppleve er trussel om tap av tilknytningsperson. Dette er gjeldende for barn som lever i hjem hvor far utøver vold mot mor (Kvello, 2008a, s. 453). Barn som opplever vold i hjemmet er i utgangspunktet prisgitt sine omsorgspersoner (Blindheim, 2011, s. 79). Ifølge Carroll (1994) så er barn som gjentatte ganger er vitne til partnervold, ute av stand til å bearbeide et traume før de blir eksponert for et nytt (referert i Kvello, 2008a, s. 453).

4.2 Hvordan blir barns tilknytning påvirket av å oppleve vold i nære relasjoner?

I teori delen har jeg gjort rede for sentrale trekk ved tilknytning og ulike tilknytningsmønstre. Jeg har også beskrevet hvordan mødre kan bli påvirket av å bli utsatt for gjentagende vold. Her ønsker jeg å se disse i sammenheng og drøfte hvordan tilknytningen til barnet kan bli påvirket av å oppleve vold i hjemmet.

Når barn opplever vold i hjemmet kan dette påvirke kvaliteten på tilknytningen (Torsteinson, 2011, s. 67). Tilknytningskvaliteten påvirkes blant annet av foreldrenes kapasitet og mulighet til å håndtere barnets reaksjoner og evnen til å regulere barnets følelser. Når mor blir utsatt for vold kan dette medføre til at det blir vanskeligere for henne i situasjonen å være tilgjengelig for barnets behov. Volden kan medføre at mor blir skremt og psykologisk fraværende for barnet. I voldssituasjonen kan det være vanskelig for mor å regulere barnets følelser og tåle barnets reaksjoner, fordi hun også må håndtere egen fysisk og psykisk skade. (Torsteinson, 2011, s. 66-67). Slik jeg forstår det så er det nærliggende å tro at barnet i en slik situasjon er ekstra sårbar og vil derfor ha ekstra behov for støtte og trøst. Som tidligere nevnt så påvirkes tilknytningskvaliteten av hvor fysisk og følelsesmessig omsorgsgiver er og at de er sensitive for barnets signaler (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 63). Ifølge Vatnar & Bjørkly (2009) så kan voldsutsatte mødre ha store problemer med å vurdere hvordan barnets behov kan ivaretas på best mulig måte samt å sette barnets opplevelser i fokus (referert i Eriksen et al., 2011, s. 83). Forskning viser til at enkelte voldsutsatte er bedre rustet til å ivareta barnets emosjonelle behov etter voldshendelsen (Lieberman et al. 2005, referert i Torsteinson, 2011, s. 67).

I teoridelen så viste jeg til at kvinner som utsettes for gjentagende vold kan stå i fare for å utvikle angst, depresjon og symptomer som samsvarer med posttraumatisk stressforstyrrelse (Johannesen & Simonsen, 2011, s. 108). Dette kan påvirke mors samspill med barnet på ulike måter. Mødre som har symptomer på posttraumatisk stresslidelse kan være mindre

tilgjengelige for barnet, fordi oppmerksomheten kan svekkes på grunn av stadig gjenopplevelse av den traumatiske episoden. Mødrene kan oppleve irritabilitet, skvettenhet og uro, som kan oppleves som skremmende for barnet. Dette henger sammen med at moren har redusert evne til å separere farlig og ufarlig stimuli. Hun kan dermed reagere kraftig på helt vanlig stimuli, som ikke er tegn på fare (Eriksen et al., 2011, s. 82). Alle disse forholdene kan virke inn på foreldrefunksjonen. Når mor har kraftige traumereaksjoner reduseres hennes evne til å trøste og hjelpe barnet (Eriksen et al., 2011, s. 83).

Samspeillet og tilknytningen kan også påvirkes dersom den voldsutsatte moren har utviklet depresjon. Depresjon kjennetegnes blant annet av mangel på initiativ, fokuset er i stor grad rettet innover og det skal lite til for å bli irritabel (Kvello, 2010, s. 262). Kvello (2008b) viser til flere studier som har funnet at deprimertes manglende initiativ til samspill, irritabilitet, negativitet samt emosjonelle fjernhet er den største årsaken til at barn med deprimert omsorgsgiver utvikler det som klassifiseres som utrygg tilknytning (Atkinson et al., 2000, Martins & Gaffan 2000, van Ijendoorn et al., 1999, referert i Kvello, 2008b, s. 203).

Som nevnt tidligere så er kontinuitet og stabilitet viktig for å fremme trygg tilknytning. Mens for barn som vokser opp med vold i hjemmet kan mødrenes omsorgsattferd være skiftende. Traumatiserte mødre kan ha en omsorgsattferd som skifter mellom perioder hvor de viser manglende engasjement og trekker seg tilbake, til perioder der de er tilstedeværende og kjærlige. Men omsorgsattferden kan også i perioder være preget av sinne og aggressivitet. (Levendosky & Graham-Berman 2000a, referert i Eriksen et al., 2011, s. 83). Svekket evne til å regulere egne affekter vil kunne virke inn på foreldrefunksjonen. Dette henger sammen med at det medfører at mor blir lite forutsigbar i sin omsorgsattferd, som kan skape usikkerhet hos barnet og oppleves som skremmende (Eriksen et al., 2011, s. 83). Når omsorgen er skiftende og uforutsigbar kan barnet utvikle en ambivalent tilknytningsform (Bunkholdt & Sandbæk, 2009, s. 66). Barn med ambivalent tilknytning er ofte krevende. De vil ofte uttrykke seg gjennom sinne, engstelse eller fortvilelse når de ønsker å øke tilgjengeligheten til tilknytningspersonen (Torsteinson, 2011, s. 70). Ifølge Torsteinson (2011) så er barnet ofte usikker på om foreldrene vil engasjere seg eller ikke, og usikkerheten medfører ofte til at barnet avviser foreldrene når de gir omsorg. Det som kjennetegner omsorgsattferden til foreldrene hos barn med ambivalent tilknytning er at de ønsker å unngå opplevelsen av å bli forlatt av barnet. Dette kan medføre at når barnet ønsker å utforske, så kan foreldrene bli engstelige om de tolker utforskningen som en form for avvisning. Når barnet registrerer foreldrenes engstelse kan barnet respondere med å klamre seg til foreldrene, i stedet for å

utforske. Foreldrene kan i prosessen oppleve ambivalente følelser. På en side vil de være nær barnet, mens på en annen side kan de oppleve barnets klamring som en belastning. Når det er vold i bildet, kan mor oppleve barnets utforsking som en fare og respondere med å holde barnet tett til seg for å unngå at barnet gjør noe som kan trigge voldsutøver. Dette innebærer at barnets utforskertrang blir begrenset (Torsteinson, 2011, s. 70).

Partnervold medfører en økt risiko for at barn utvikler utrygg tilknytning (Kvello, 2010, s. 285). En studie gjennomført av Alytia A. Levendosky, G. Anne Bogat, Alissa C. Huth-Bocks, Katherine Rosenblum & Alexander von Eye (2011) fant at det er sammenheng mellom grad av partnervold og tilknytningskvalitet. Studien fant blant annet at barn som hadde blitt eksponert for økende grad av partnervold gjennom forskningsperioden utviklet en utrygg tilknytning. Mens barn som hadde opplevd uendret lav grad av partnervold gjennom hele forskningsperioden utviklet trygg tilknytning. Dette viser til hvordan graden av vold som barn eksponeres for kan bidra til å påvirke barnets tilknytningsmønster (Levendosky et al., 2011).

Dersom barnet er vitne til vold, kan barnet stå i fare for å utvikle en desorganisert tilknytning (Kvello, 2010, s. 285). Samlivsvold er regnet som en alvorlig risikofaktor for utvikling av desorganisert tilknytning tidlig i barndommen (Zenah et al., 1999, referert i Killen, 2010, s. 49). Desorganisert tilknytning omfatter gjerne barn som lever under forhold med kronisk stress. Barn med desorganisert tilknytning opplever frykt for tilknytningspersonen, og de har opplevd foreldreatferd som er skremmende (Torsteinson, 2011, s. 71). Lyons-Ruth og Jacobvitz (1999) fremhever at frykten som barnet opplever kan både være et resultat av en skremt og en skremmende tilknytningsperson, og at barnets desorganisering skapes av motstridende reaksjoner fra foreldrenes side (referert i Torsteinson, 2011, s. 72).

5.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg sett på barn som opplever vold i nære relasjoner. Hovedfokuset i oppgaven har vært å undersøke hvordan barn blir påvirket av å oppleve vold i nære relasjoner. Jeg valgte å avgrense oppgaven ved å se på traumer, tilknytning og barn sine handlingsstrategier.

For å oppsummere så er det å oppleve vold i hjemmet en form for psykisk vold. Det representerer en trussel mot barns grunnleggende behov for trygghet. For barn som lever med vold i hjemmet, så kan tilværelsen bli preget av frykt og utrygghet. Dette kan særlig sees i sammenheng med det som Isdal (2000) betegner som den latente volden, som innebærer frykt

for en ny voldsepisode. Dette viser til at volden ikke bare påvirker barnet under selve voldshendelsen. Dette stemmer også med funnene fra Øverlien (2012) sin studie om barns handlingsstrategier. Hun viser til at barn både handler i forkant av en voldsepisode, under og etter selve voldshendelsen. Dette gir et bilde på at barn som opplever vold i hjemmet er handlende aktører, som forsøker å mestre situasjonen ved å benytte ulike strategier. Samtidig så ser enn også at handlingsrommet til barn kan bli påvirket av voldens alvorlighetsgrad og styrken på relasjonen til utøver.

Når barnet opplever vold i hjemmet, så kan dette påvirke barnet på ulike måter. Å være vitne til vold kan betegnes som en potensielt traumatiserende hendelse. Jeg har gjennom oppgaven funnet at det er sammenheng mellom det å være vitne til vold og symptomer på traumer. Samtidig som det er ulike forhold som kan påvirke barnets traumereaksjon. Dette omfatter både forhold ved barnet selv, forhold ved situasjonen og forhold ved omsorgsmiljøet. Enkelte barn utvikler seg også godt på tross av at de opplever risiko. Derfor vil det være variasjoner i hvordan barn påvirkes av å oppleve vold. Dette kan sees i sammenheng med både forhold ved barnet og miljøet.

Til slutt i oppgaven har jeg drøftet hvordan det å oppleve vold i nære relasjoner kan påvirke barnets tilknytning. Der fant jeg at ulike aspekter ved det å oppleve vold i hjemmet kan påvirke barnets tilknytning. Blant annet at kvinner som utsettes for gjentagende vold kan stå i fare for å utvikle angst, depresjon og symptomer som samsvarer med posttraumatisk stressforstyrrelse. Dette kan medvirke til at kvinnenes omsorgsatferd blir påvirket, som igjen kan påvirke barnets tilknytning. Jeg fant blant annet at skiftende omsorgsatferd hos traumatiserte mødre kan medføre at barnet utvikler en ambivalent tilknytning. Graden av partnervold som barn eksponeres for er også en faktor som kan påvirke tilknytningskvaliteten. Å oppleve at mor utsettes for vold av far kan også medføre til at barnet utvikler desorganisert tilknytning. Dette kan sees i sammenheng med at barnet har opplevd tilknytningspersonen som skremmende. Gjennom oppgaven har jeg sett at det å oppleve vold i hjemmet kan påvirke barnets tilknytning på ulike måter og at barnets tilknytningskvalitet er et resultat av de erfaringene som barnet har gjort seg i samspill med sine tilknytningspersoner.

6.0 Litteraturliste

- Aschjem, Ø., Sanna, W. T., & Steinsvåg, P.Ø. (2011). En familie, mange virkeligheter. Hvordan vold i familien oppleves og beskrives av barnet, den voldsutsatte og voldsutøver. I U. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (S. 28-40). Oslo: Universitetsforlaget.
- Blindheim, A. (2011). Kronisk traumatiserte barn. I U. Heltne & P.Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 74-80). Oslo: Universitetsforlaget.
- Borge, A.-I.H. (2012). *Resiliens: risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bunkholdt, V. (2000). *Utviklingspsykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bunkholdt, V., & Sandbæk, M. (2009). *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Dyb, G., & Stensland, S.Ø. (2016). Helseplager som følge av traumatiske hendelser og utvikling av posttraumatiske stressreaksjoner. I C. Øverlien, M-I. Hauge & J-H. Schulz (Red.), *Barn, vold og traumer: Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (s. 45-62). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dyregrov, Atle (2000). *Barn og traumer: en håndbok for foreldre og hjelpere*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Eriksen, I., Heltne, U., & Steinsvåg, P. Ø. (2011). Omsorg for barn i familier der far utsetter mor for vold. I U. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 81-92). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hart, S., & Schwartz, R. (2009) *Fra interaksjon til relasjon: Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore og Fonagy*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Heltne, U., & Steinsvåg, P. Ø. (2011). Begrepsavklaringer og oversikt. I U. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 18-27). Oslo: Universitetsforlaget.

- Heltne, U., & Steinsvåg, P. Ø. (2011). Sikkerhetsarbeid – en integrert del av hjelpearbeidet. I U. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 149-163). Oslo: Universitetsforlaget.
- Håkonsen, K. M. (2011). *Innføring i psykologi*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Johannessen, K.N., & Simonsen, H.N. (2011) Forståelse av og hjelpebehov for voldsutsatte mødre i nære relasjoner. I U. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 107-119). Oslo: Universitetsforlaget.
- Justis- og beredskapsdepartementet (2012). *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012*. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/16a289eae1a140ab8766c0c02559269e/handlingsplanjdweb.pdf>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2014). *Et liv uten vold: Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017*. Hentet fra:
https://www.regjeringen.no/contentassets/97cdeb59ffd44a9f820d5992d0fab9d5/hplan-2014-2017_et-liv-uten-vold.pdf
- Killen, K. (2010). *Sveket II – Ansvar og (be)handling*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Kvello, Ø. (2008a). *Oppvekst: Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kvello, Ø. (2008b). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kvello, Ø. (2010). *Barn i risiko: Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kyllingmark, S.S., & Lillevik, O.G. (2013) *Når barn er vitne til vold*. Hentet fra:
http://fontene.no/mapper/Nar_barn_er_vitne_til_vold.pdf
- Levendosky, A.A., Huth-Bocks, A.C., Semel, M.A., & Shapiro, D.L. (2002). *Trauma symptoms in preschool-age children exposed to domestic violence*. Hentet fra:
<http://jiv.sagepub.com/content/17/2/150.full.pdf+html>

Levendosky, A.A., Bogat, G.A., Huth-Bocks, A.C., Rosenblum, K., & Von Eye, A. (2011).

The Effects of Domestic Violence on the Stability of Attachment from Infancy to Preschool. Hentet fra:

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=c87f3a3f-bfb2-4489-841e-99569a1a9ed2%40sessionmgr105&vid=0&hid=110>

Meld. St. 15 (2012-2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner.* Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/1cea841363e2436b8eb91aa6b3b2d48e/no/pdfs/stm201220130015000dddpdfs.pdf>

Moe, V., Slinning, K., & Hansen, M. B. (2010). *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Torsteinson, S. (2011). Små barn utsatt for familievold. Fokus på diagnoser, psykobiologi og tilknytningspsykologi. I U. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 60-73). Oslo: Universitetsforlaget.

Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet: Barns strategier.* Oslo: Universitetsforlag